

Bağdat Atasözlerinde Kadın ve Erkek Roller

Serdar DAYAN

Bağımsız araştırmacı, Irak

Özet: Atasözlerinden yola çıkılarak bir halkın sosyal hayatından ve değerlerinden kesitler bulunabilir. Bağdat yöresinde, ezberleme kültürüne sahip olan insanların, günlük konuşmalarının bile edebi ağırlıklı olduğu görülmektedir. Sözlerini süsleme ve mesajlarını daha güçlü iletme adına atasözlerinden çok faydalandıklarına şahit olmak mümkündür. Böyle yoğun şekilde atasözlerini kullanan bir milletin, atasözlerinin manalarından uzak bir yaşam ve kültür içinde olduklarını söylemek büyük bir yanılgıya sebep verir. Bu çalışmada, geçmişten gelen bir kültürle insanların kadın ve erkeğe bakış açılarını daha iyi anlamak için atasözleri yakından incelenmiştir. Çalışmada Bağdat'ta halkın kullandığı atasözleri temel alınmıştır. Bağdat atasözlerinde, “anne”, “baba”, “erkek çocuk”, “kız çocuk”, “üvey anne”, “kuma” “evlilik”, “karı-koca”, “kadın” ve “erkek” kavramlarını içeren 47 tane atasözü tespit edilip bunlar üzerlerinde çalışma yapılmıştır. Bu atasözlerine göre, toplumda erkek çocuğun daha makbul görüldüğü üvey annenin sevilmediği, kuma dünyanın en iyi kadını da olsa yine istenilmediği, kadınların ev dışında çalışmalarının gereksizliği, babanın baş tacı edildiği, annenin merhamet dolu bir yürek sahibi olduğu, terbiye ve temizliğe çok önem verildiği görülmektedir.

Anahtar sözcükler: Atasözü, Bağdat atasözleri, Kadın, Erkek.

Roles of Males and Females in Baghdad Proverbs

Abstract: Based on the proverbs, can find examples about the social life and values of a nation. In Baghdad region, appears to be that the people have a culture of memorization, and even their daily speeches are literary predominant. It is possible to witness that they make great use of proverbs in order to support and give color to their words and convey their messages stronger. It will be a great mistake to say that a nation has a life and culture far from the meanings of proverbs which uses them intensely. In this study, to understand better people's perspectives on men and women, proverbs are examined closely with a culture from the past. In this work, mainly studied the proverbs were used by the people in Baghdad. In Baghdad proverbs, there are 47 examples containing the concepts of "mother", "father", "boy", "daughter", "stepmother", "fellow wife - concubine", "marriage", "husband-wife", "woman" and "man" which were determined and they were studied. According to these proverbs, it is seen that the male child is considered more acceptable in the society, for whom the stepmother is not liked, the fellow wife-concubine is not wanted even if she is the best woman in the world, women working outside the home seem unnecessary, the father is the dominant leader of the family and respected a lot, mother has a very compassionate heart, and manners and cleanliness highly respected and cared. In addition to the advice and recommendations are given on carefulness in choosing a mate.

Key words: Proverbs, Baghdad Proverbs, Man, Woman

Giriş

Atasözü, söyleneni belli olmayan, halka mal olmuş, nasihat dolu yol gösterici, manalı sözlerdir (Karataş, 2007). Atasözleri her milletin, tecrübelerinin sözlere dökülmüş halidir. Geçmişin birikimi ile halkların geleceğini aydınlatırlar. Günümüz ile geçmiş arasındaki sağlam köprülerdir (Çobanoğlu, 2004). Kelimelerin ve cümlelerin anlatmaya yetmediği yerde devreye girerler ve az bir şeyle çok şeyler anlatırlar. Atasözü, Arapçada *mesel* مثل, çoğul hali de *emsâl* أمثال olarak kullanılmaktadır (Can, 2016).

Atasözleri, ait oldukları milletlerin renklerini, özelliklerini, şifrelerini ve kodlarını içerirler. Diğer edebi ürünlere oranla hafızada tutmanın kolay olması, atasözlerinin günlük konuşmalarda ön plana çıkmalarını sağlamıştır. Her konu hakkında bir atasözü bulmak mümkündür. Eğer konuşulan konu hakkında atasözü yoksa veya söylenmesi gereken anda akla gelmiyorsa, konuya en yakın atasözünden yardım alınarak gereken mesaj, verilmeye çalışılır. Bir millete ait olmayan veya onların özelliklerini yansıtmayan bir atasözünün uzun ömürlü olması beklenilemez. Halkın kültürü ile beslenen bir atasözü de halkın dilinde yaşar. Atasözleri esas alınarak milletleri anlamaya çalışmak, suyu kaynağından almak gibi olacaktır.

Tarihte Araplar, hitabetleri güçlü bir millet olarak bilinmektedir. *“Câhiz, Yunanların veya Farsların değil, irticâlen konuşma yeteneğinden dolayı sadece Arapların gerçek hitâbet sanatına sahip olduklarını belirterek, Arapları bu konuda övmüştür”* (Koyun, 2016). Kur'an-ı Kerim ve Hadis ezberlemenin yanında geçmişten gelen ezberleme kültürüne sahip olan Arapların, şiir ve atasözü gibi edebi ürünleri, günlük konuşmalarında çok kullandıklarını görmekteyiz. Böyle köklü bir ezberleme kültürü, eğitim sistemlerini etkilemiş ve devletlerin eğitim politikası olarak da uygulanmıştır. Irak'ta, devletin yaptığı sınavlar klasik şekilde olup ezbere dayalı bir sistemle yapılmaktadır. Devlet politikası olmuş böylesi bir eğitim sistemi, halkın her kesimi üzerinde etkisini gösterip edebiyatın her alanda ve her yerde kullanılmasını sağlamıştır. Özellikle Bağdat yöresinde halkın konuşmalarında atasözlerinden çok faydalanmaları, çalışmamızın atasözlerini esas alarak yapmamızı sağlamıştır.

Bu çalışmamızda, sonuca daha hızlı varma adına atasözlerinden yardım alınarak kendi kültür ve edebiyatına bağlı olan bu milletin, kadın ve erkeğe biçtiği rolleri atasözlerinde rahatça görme hedeflenmiştir. Rollerin olumlu ve olumsuz yönleri atasözlerinde işlenmiştir.

Yöntem

Araştırmanın Yöntemi

Nitel araştırma bağlamında doküman analizi yöntemi ile çalışma gerçekleştirilmiştir. Bağdat yöresindeki halk arasında kullanılan atasözlerinin toplandığı iki eser bulunmaktadır. Bu iki eser üzerinde yapılan inceleme sonucunda, kadın ve erkek çerçevesinde kullanılan atasözleri kodlarına göre belirlenip üzerlerinde çalışma yapılmıştır. Parçadan bütüne, sözlerden topluma ulaşılmaya çalışılmıştır. Halk arasında kullanım amaçlarına göre açıklamaları yapılmıştır.

Bu makalede, Bağdat yöresi atasözlerindeki kadın ve erkek rollerinden yola çıkılarak, Modern hayatın yanında aşiret geleneğinin de hala güçlü olduğu Irak'ta toplumu oluşturan bireylerin hayattaki yerleri hakkında bilgi edinme amaçlanmıştır. Bir toplumu anlamak için uzun süre onlarla yaşamak gerekebilir. Ama onlara ait edebi kültürlerini inceleme, daha kısa zamanda hedefe varılmasını sağlayabilir. Bu amaçla toplumun cinsel algısını çözümleme adına atasözleri incelenmiştir.

Kadın ve erkek rolleri kapsamında belirlenen atasözleri “anne”, “baba”, “kız çocuk”, “erkek çocuk”, “üvey anne”, “kuma” “evlilik”, “karı-koca”, “kadın” ve “erkek” kavramları başlığı adı altında verilmiştir. Atasözleri, önce Arapça olarak Bağdat'ta kullanıldıkları şekilleriyle verildi. Daha sonra tercümeleri ve açıklamaları yapılmıştır. Bağdat

yöresinde halk arasında kullanılan atasözleri çalışma alanı olarak seçilmiştir. Bu konuda basılı iki esere ulaşılmıştır. Bunlardan bir tanesi Celal el-Hanefi el-Bağdadi tarafından yazılmış iki ciltlik “Bağdat Atasözleri” adlı eserdir. Eserde 2969 atasözü bulunmaktadır. Diğeri ise Muhammed Sadık Zelzele tarafından ele alınmış “Halk Dilinde Bağdat Atasözleri Mecmuası ve Kıssaları” adlı eserdir. Bu eserde de toplam 383 atasözü mevcuttur. Bu eserlerde atasözleri, halk arasında kullanıldığı gibi yazılmıştır. Bu iki eser temel alınarak çalışma yapılmıştır.

Bulgular

Konu ile alakalı toplam 47 tane atasözü tespit edilmiştir. Atasözleri aşağıda belirtildiği şekilde kodlandırılmıştır. Kendi kodları başlığı altında atasözleri verilmiştir.

Kodlara göre atasözlerinin âdetleri:

Anne:	4
Baba:	2
Kadın:	10
Erkek:	2
Evlilik:	6
Karı-Koca:	5
Gelin:	1
Kuma:	1
Üvey anne:	4
Erkek çocuk:	8
Kız çocuk:	4

Anne

(no:48) ادعي على أبنی بالسچین , وأكره كل من یكول آمین

“Oğluma bıçaklı beddua ederim âmin diyenden de nefret ederim.” (el-Bağdadi, 1962)

Annelerin kızgın anlarında bile çocuklarına kimsenin kötü bir laf etmelerini kabullenmediklerini anlatmak için kullanılır.

(no:965) الشاذي بعين أمة غزال

“Maymunu, annesi ceylanım diye sever.” (el-Bağdadi, 1962)

Annelerin gözünde çocuklarının nasıl olduğunu anlatmak için kullanılır. Buralarda çirkinliğin tasvirinde maymunu faydalanırlar. Evlat çirkinde olsa annelerinin gözünde ceylan gibi güzel ve cana yakındır denilmek için kullanılır.

(no:1095) الصنعة ام حنينة

“Meslek iyi huylu anne gibidir.” (el-Bağdadi, 1962)

Meslek sahibi olmanın iyi huylu anne gibi hiçbir zaman ortada bırakmayacağını anlatır. İyi huylu annenin her yerde ve her şeyde çocuklarını kolladığını meslek sahibi olanın da aynı şekilde mesleği onu kimseye muhtaç etmeden yaşatacağını belirtir.

(no:105) حليب امه ظاهر

“Annesinin sütü temiz.” (Zelzele, 2006)

Herkesle iyi ilişkiler içinde olan güzel ahlaklı kişiler için kullanılır. Annesinin iyi biri olduğunu, onu iyi yetiştirdiğini ve haram yedirmediğini anlatmak için kullanılır.

Baba

Asırlar boyunca “baba” kavramı, yaratıcı, düzenleyici, bulucu, kurucu, yönetici kavramlarıyla bir tutulmuş veya bu kavramların yerine kullanılma yoluna gidilmiştir (Özkan, Gündoğdu, 2011).

(no:1) الاب رب زغير

“Baba küçük tanrıdır.” (el-Bağdadi, 1962)

Baba ailenin geçimini ve yönetimini sağlar. Bundan dolayı evdeki yerinin önemini vurgular.

(no:875) رضي الاب من رضي الرب

“Babayı razı eden Allah’ı da razı eder.” (el-Bağdadi, 1962)

Dindar bir toplum olması münasebetiyle babanın önemini dinen de vurgulayıp yeri güçlendirilmiştir.

Kadın

(no:326) بحجتج يابنتي , ناكل اتي وأنتي

“Kızım senin bahanenle sen de ben de yiyoruz.” (el-Bağdadi, 1962)

Kadınların utangaçlığı için kullanılır. Kadın acıktığında kızının acıktığını belirterek açlığını gidermeye çalıştığını anlatır. Bir şeyi başka bir şeyin yerine istemek için de kullanılır.

(no:2075) المرأة تحبب رزقها وياها

“Kadın rızkını kendisiyle getirir.” (el-Bağdadi, 1962)

Kadın evlendiğinde rızkını da beraberinde götürür. Fakir ise kocasına geçimini sağlayacak kadar kocasına katkısı olur. Zengin ise kocasını da zengin eder. Kısacası maddiyattan dolayı evlenmekten korkanlar için kullanılır.

(no:154) اكس بيتك متعرف منو يدوسة , واخسل وچ أبك متعرف منو بيوسة

“Evini temiz tut kim gelir bilinmez, oğlunu yüzünü temiz tut kim öper bilinmez.” (el-Bağdadi, 1962)

Kadınların her zaman temiz olmaları için kullanılır. Çocuğun temizliği ile evin temizliğinin bir olduğunu belirtmek için kullanılır.

(no:382) قرش صابون تصير المرأة خاتون

“Bir kuruşluk sabun sıradan bir kadını hatun yapar”. (el-Bağdadi, 1962)

Basit bir temizliğin kadında nasıl bir etkiye sahip olduğunu anlatmak için kullanılır. Kadınların daha temiz olmalarını ve de temizliğin çok ucuz olduğunu anlatmak için kullanılmaktadır. Bu atasözünün bir başka şekli de “Bir kuruşluk sabun köle kadını hanımefendi yapar.” diye kullanılır.

بت عطا ماكو على وجهها غطا (no:325)

“Edepli, iyi huylu kadının alını açıktır.” (el-Bağdadi, 1962)

İyi kadını anlatmaya gerek yok, zaten herkesçe bilinir demek istenilmektedir.

القرج خاتون المحلة (no:1419)

“Kibirli ve küstah kadın mahallenin hatunu (efendisi) olur”. (el-Bağdadi, 1962)

Kötü kadının şerrinden kurtulmak için her kesin onunla geçinmeye çalışmasını anlatır.

اخوك من ابوك مثل كوم الفار كوك (kitabın son kısmında numarasız)

“Kardeşin babandan mı?” (el-Bağdadi, 1962)

Bunda güven sorunu vurgulanmaktadır. Kardeşin babandan mı yoksa başkasından mı denildiğinde kadına güvensizlik söz konusu demektir.

جد المرأة للكزيرة (no:574)

“Kadının çalışması kizbere otu gibidir.” (el-Bağdadi, 1962)

Kadınların yaptığı işlerin bir getirisinin olmadığını ve kazandıkları para ile ancak yemeğe katılan kizbere otu alınacağını belirtir. Kadının işi ev hanımlığıdır denilmek isteniyor.

جد المرأة مابي ثمرة (no:575)

“Kadının çalışmasının bir getirisi yoktur.” (el-Bağdadi, 1962)

Kadının çalışma yerinin evi olduğu söylenilir. Ev dışında yapılan her işin bir önemi ve getirisi olmadığını ancak kadının, evin işini yaparak önem kazandığını belirtmek amacıyla kullanılır.

مثل جيس المد لگجي (no:1937)

“Kadın hamamı gibidir.” (el-Bağdadi, 1962)

Gürültülü ortamları anlatmak için kullanılır. Kadınların yıkanırken bile susmadıklarını belirterek gereksiz konuşmanın çok olduğu yerlerin de kadın hamamı gibi olduğunu anlatmak için kullanılır.

Erkek

همة الرجال تقلع الجبال (no:2532)

“Erkeğin himmeti dağları indirir.” (el-Bağdadi, 1962)

Erkeklerin gücünü ve maneviyatını anlatmak için kullanılır. İş ciddiye alanların önlerinde ne kadar zor engeller olsa da sonunda başaracaklarını anlatır.

ماتگول رجال (no:288)

“Adamlar demezsin.” (Zelzele, 2066)

Cesaret göstermeyenler için kullanılır. Erkek ve cesaret bir olarak görüldüğü için cesaret göstermeyenler için kadın yakıştırması yapılır.

Evlilik

(no:37) أخذ الأصلحة وكعد ع الحاصرة

“Asil kadınla evlen hasırda otur.” (el-Bağdadi, 1962)

Asil iyi bir soydan kadınla evlenmenin mal mülkten daha iyi olduğunu anlatmak için kullanılır.

(no:45) أخذني صاحب الصنعة ولاتأخذين صاحب القلعة

“Meslek sahibi ile evlen, kale sahibi ile değil.” (el-Bağdadi, 1962)

Kadınların zengin değil meslek sahibi birisi ile evlenmelerinin daha iyi olduğunu anlatmak için kullanılır. Mesleği olanın ortada kalmayacağını anlatır.

(no:859) رجال الخلاف زكّعة بالجتاف

“Dul kadınla evlenenin boynu bükük olur.” (el-Bağdadi, 1962)

İkinci evliliğini yapan kadınların yeni eşlerini eski eşleri gibi sevmeyeceğini anlatmak için kullanılır.

(no:160) شوف عباته واخطب بناته

“Annesinin çarşafına bak kızını al.” (Zelzele, 2006)

Kızlar, genel itibarıyla hem görünüş hem de edep-ahlak yönüyle annelerine benzedikleri için evlenmek için seçilecek kızın annesine önce bakılması nasihat edilir.

(no:313) المرأة ينراد لها بخت الرجال سبع بخوت

“Bayan bir baht, erkek ise yedi baht ister.” (Zelzele, 2006)

Genellikle evlenmek isteyen bayanların tek istedikleri iyi bir eştir. Tabi, bu iyi eş kavramı kişiye göre değişir. Kimine göre iyi eş, zengin olandır. Kimine göre de iyi huylu olandır. Kısacası, kadınlar eş adaylarında zengin, yakışıklı, edepli, iyi huylu gibi aradıkları bir özelliği bulunca evlenmeleri için yeterli oluyor. Ama erkeklerin ise istekleri daha çoktur. Yani, güzel, iyi, hoş, zengin, soylu vb. bir sürü özelliğin bir arada olmasını isterler.

(no:2447) وقع بيدها رجال كانت اعور

“Elinden kaçırdığı koca adayına şaşı der.” (el-Bağdadi, 1962)

Koca beğenmeyen kişinin yanlış yaptığını anlatmak için kullanılır. Kaçırdıktan sonra onu eleştirir. Eksik yanları varmış gibi anlatır.

Karı – Koca

Kadınların sır tutmada sıkıntılı olduklarını belirten atasözleri kullanılmaktadır. İnsanın en çok güvendiği kişilerden biri olmalarına rağmen eşlerin sabretmeyip sırrı paylaşacakları belirtilir. Sır konusunda erkeklerin eşlerine güvenmemelerini söylenir ve eşi ile sırrını paylaşanların da pişmanlık yaşayacakları nasihatinde bulunulur.

(no:1633) لا تباع سرّك ال مرتك

“Sırrını karına satma.” (el-Bağdadi, 1962)

(no:1745) ليباع سرّة المرتة ندمان

“Sırrını karısına satan pişman olur.” (el-Bağdadi, 1962)

(no:1381) الفرس من خيالها والمرّة من رجالها

“At binicisinden, kadın eşinden belli olur.” (el-Bağdadi, 1962)

Kadınların iyi veya kötü olmalarının sebebi erkekler olarak görülmektedir.

(no:689) حل عل الرجال مرة وحل عل المرأة جاهل

“Erkeğin üstesinden kadın, kadının üstesinden cahil gelir.” (el-Bağdadi, 1962)

Kadınların akıl ile yola getirmenin zorluğunu anlatmak için kullanılır.

(no:350) هد الولد عل المرأة وهد المرأة عل الرجال

“Erkek çocuğu kadının üstüne kadını da erkeğin üstüne sal.” (Zelzele, 2006)

Erkeklerin, kadınlara güç yetiremediklerini anlatır. Kadınların erkek çocuklarına karşı zayıflıklarını da dile getirir.

Kuma

(no:1120) الضرة ضرة ولو جانت فاطمة الزهرة

“Kuma, kumadır isterse Fatimatü’z-Zehra olsun.” (el-Bağdadi, 1962)

Hız. Fatima, Peygamberimizin (s.a.v) kızı Hız. Ali’nin eşi, Hız. Hasan ve Hüseyin’in annesidir. Peygamberimizin soyu onunla devam etmiştir (Tan, 2017). Irak’ta hem iyi kız hem iyi eş hem de iyi anne denilince akla gelen ilk isim olması açısından bu isim seçilmiştir. Kuma olmanın istenilmediğini anlatma adına kullanılır. Hız Fatma kuma olmamıştır. Irak’ta çok evlilik olduğundan ve kuma olmayı kimsenin istemediğini anlatmak için kullanılır.

Gelin

(no:162) اكليج يابنتي واسمعج يابنتي

“Kızım sana söylüyorum gelinim sen dinle.” (el-Bağdadi, 1962)

Kaynanaların dertlerini doğrudan geline anlatamadıkları için kendi kızları üzerinden mesaj yolladıklarını anlatmak için kullanılır.

Üvey Anne

(no:149) أكل وزوع ولتنطي لمرة ابوك

“Ye, kus ama üvey anneye verme.” (el-Bağdadi, 1962)

Üvey annenin sevilmediği, istenilmediğini anlatmak için yeterince açık bir atasözü.

(no:152) اكله واتكياه ولمرة ابوي ما انطياه

“Yedim içtim üvey anneye vermedim.” (el-Bağdadi, 1962)

Yine üvey anneye bakış açısı net anlaşılmaktadır.

(no:2074) مرة الاب متتحب

“Üvey anne sevilmez.” (el-Bağdadi, 1962)

İşi uzatmadan, direkt üvey annelerin sevilmediğini anlatmak için kullanılır.

(no:47) اخوه من أبوه كلهم يحبوه , أخوه من أمه سليمة انطمه

“Babadan üvey kardeşi herkes sever anneden üvey kardeşi kimse istemez.” (el-Bağdadi, 1962)

Üvey anne çok sevilmez. Ondan çocuklarını da üvey kardeşler tarafından sevilmez. Üvey anneye olan nefret çocuklarını da kaplamış oluyor.

Erkek çocuk

(no:1606) كَلْبِي عَلَى كَلْبٍ وَلَدِي وَكَلْبٌ وَلَدِي عَلَى الصَّخْرِ

“Kalbim oğlumun kalbiyle oğlumun kalbi ise taş.” (el-Bağdadi, 1962)

Erkek çocuklarının kız çocukları kadar anneyi babayı düşünmediklerini anlatmak için kullanılır. Oysa bazı kesimler erkek çocuğunu daha çok sever.

(no:2459) وَلَدَ الْمَيْبِجِي مَا يَنْطُوهُ دَيْسَ

“Ağlamayan erkek çocuğa meme verilmez.” (el-Bağdadi, 1962)

Erkek olduğu halde çocuk anneden babadan istemedikçe anne ve babanın ona lazım olan şeyleri vermediğini anlatmak için kullanılır.

(no:2460) الْوَلَدُ وَلَدٌ وَلَوْ حَكَمَ بَلَدٌ

“Oğlan oğlandır hükümdar da olsa.” (el-Bağdadi, 1962)

Erkek çocuğun anne ve babanın gözünde her zaman aynı olduğunu anlatmak için kullanılır.

(no:2461) الْوَلَدُ وَلَوْ جَانِ مَخْنُوكٌ

“Oğlan oğlandır hatta boğulmuşta dünyaya gelse.” (el-Bağdadi, 1962)

Erkek çocuk doğurmanın kadınlar için önemini anlatmak için kullanılır. Çocuk dünyaya ölü de gelse artık kadın için bir şeref olmuştur.

(no:2) اَبُوكَ غَرَابٌ..لَوْ اَمَكُ كَلْكُهُ

“Baban mı karga, yoksa annen mi leylek?” (Zelzele, 2006)

Normal hareketlerde bulunmayan erkek çocukları için kullanılır.

(no:73) اِذَا طَلَعَتْ لَحْيَةُ ابْنِكَ زَيْنَ لَحْيَتِكَ

“Oğlunun sakalı çıktığında sen sakalını kes.” (el-Bağdadi, 1962)

Buralarda sakal insanın ağırlığını ve büyüklüğünü gösterir. Erkek çocuğunun sakalının çıkması babanın büyüklüğü ve ağırlığı için yeterli olduğunu anlatmak için kullanılır.

(no:472) التَّربِيَةُ احْسَنُ مِنَ الْوَلَدِ

“Terbiye erkek çocuktan iyidir. (el-Bağdadi, 1962)

Arap kültüründe erkek çocuk çok önemlidir. Edebin önemi anlatmak için bu atasözü kullanılır.

(Kitabın son kısmında numarasız) الْوَلَدُ تَرْبِيَاةٌ اَبْوَةٌ وَ الْبَنِيَّةُ تَرْبِيَاةٌ اِمْهًا

“Erkek çocuğun edebi babadan, kız çocuğun ki anadandır. (el-Bağdadi, 1962)

Erkek çocuğu babayı, kız ise anneyi yansıtır.

Kız çocuk

(no:398) بَنْتِي سَعِيدَةٌ وَمَنْعِي بَعِيدَةٌ

“Kızım benden uzak ama mutlu.” (el-Bağdadi, 1962)

Anne ve babanın evlenen kızlarına olan özlemi için anlatılır. Kızları mutlu ise özlemlerini içlerine atarlar.

(no:911) زَوْجُ بَنْتِكَ وَاظْلَعُ عَارِكَ مِنْ بَيْتِكَ

“Kızını evlendir namusun evden çıksın.” (el-Bağdadi, 1962)

Kızın evde olmasının zorluklarını ve mesuliyetini anlatmak için kullanılır.

(no:2457) ولد مجنون ولا بنت خاتون

“Erkek çocuk akılsız da olsa, hanım kızdan daha iyidir.” (el-Bağdadi, 1962)

Erkek çocuğa verilen önemi anlatmak için kullanılır.

(no:142) زُوجت بنتي من عانا.. چابت لي وراها

“Yokluktan kurtulsun diye kızımı evlendirdim, tekrardan bana döndü”. (Zelzele, 2006)

Dul anneleri ile aynı kaderi yaşayan kızlar için kullanılır.

Sonuç ve Tartışma

Bağdat atasözlerinde baba tanrı gibi anlatılmıştır. Allah’ın rızasının babanın rızasında olduğu belirtilmiştir. Anne merhameti ve şefkati ile ön plana çıkmıştır. Çocuğunu iyi yetiştiren annenin helal süt emzirdiği söylenilmiştir.

Edebinde dolayı utangaç kadınlardan söz ederken, utanmaz kadınlardan da herkesin çekindiği dile getirilmiştir. Kadınlarda temizliğin önemi vurgulanmış, kadının ev hanımlığı dışında başka iş yapmamları üzerinde durulmuştur. İyi kadın, herkesçe bilindiği için kendisini savunmasına veya kendisini anlatmasına gerek olmadığı anlatılmıştır.

Erkeklerin himmetlerinin yüksek olduğu, cesareti olmayanlara da erkek denilemeyeceğini ve kadın gibi bakıldığı söylenmiştir. Evlenirken erkeklerin asil soylu bir kızla, kızların ise meslek sahibi biri ile evlenmesi gerektiği bildirilmiştir. Evlenecek erkeklerin kızlara oranla isteklerinin daha çok olduğu dile getirilmiştir.

Kaynananın, derdini kendi kızı üzerinden gelinine anlattığı görülmektedir. Karı koca arasında sırların paylaşılmaması anlatılmıştır. Özellikle kadınların sır konusunda iyi olmadıkları üzerinde durulmuştur. Kadınların erkeklerine göre şekillendiği söylenmekle beraber kadınların erkeklerin üstesinden geldiği vurgulanmıştır.

Çok evlilik yaygın olmasına rağmen kumanın, üvey annenin ve üvey kardeşlerin çok sevilmediği görülmektedir. Erkek çocuğa kıza oranla çok önem verildiğini anlaşılmaktadır.

Akılsız, deli erkek çocuğun hanım bir kızdan daha iyi olduğu belirtilmiştir. Erkek çocuk ön plana çıksa da kız çocuğunun terbiyesi erkek çocuktan daha iyi olduğu anlaşılmaktadır. Anne ve babanın evlenen kız çocuğuna özelemlerini açıkça görülmektedir.

Atasözleri incelenerek kadın ve erkek rolleri hakkında geniş bilgiye ulaşmanın mümkün olduğu görülmüş ve atasözlerinin milletleri açık bir şekilde yansıttıkları anlaşılmıştır.

Referanslar

Betül, C. (2016). Arap Atasözlerinde Toplumsal Cinsiyet- *International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS)*, August, 2 (SI 1), 94

Çobanoğlu, Ö. (2003). “Karşılaştırmalı Atasözleri Bağlamında Türk Dünyası Atasözlerinde Sosyo Kültürel Süreklilik Ve Değişme Üzerine Tespitler” *Türkbilig Dergisi* 5, 3-12.

El-Bağdadi, C. (1962). *El-Emsālu'l-Bağdādiyye*, Beyrut, Lübnan: Dar el-Beyza, cilt 1-2

Karataş, T. (2007). *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Koyun, T. (2016). *Emevi Dönemi Sonuna Kadar Araplarda Hitabet Sanatı*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doğu Dilleri ve Edebiyatları (Arap Dili ve Edebiyatı) Anabilim Dalı, Ankara, 108.

Özkan, B. - Gündoğdu, A. E. (2011). Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Türkçe’de Atasözleri ve Deyimler. *Turkish Studies - International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 6(3), 1133-1147

Tan, Z. (2017). Kur’ân Öncesi Toplumda Kız Çocukları İle İlgili Yanlış Tutumlar ve Hz. Fatıma Prototipi Üzerinden İlişkilerin Yeniden İnşası. *Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10 , 85-104.

Zelzele, S. (2006). *Mucamma’ el-Emsal el- ‘Ammiyye el-Bağdādiyye ve Kıssasuha*, Bayrūt: Dār el-İrşad li’l-Ṭibā‘ah ve el-Neşr ve el-Tevzi’.

Sorumlu Yazar Bilgileri:

Yazar ismi: Serdar DAYAN

Bölüm: Türk Dili ve Edebiyatı

Üniversite, ülke: Bağımsız araştırmacı, Irak

Email: dynserdar@gmail.com

Lütfen alıntılayınız: (2020). Bağdat Atasözlerinde Kadın ve Erkek Roller. *Türk Edebiyatları Araştırma Dergisi*, 1(1), 43- 52. DOI: 10.47580/tead.113

Please Cite: Dayan, S. (2020). Roles of Males and Females in Baghdad Proverbs. *Journal of Research in Turkic Languages*, 1 (1), 43-52. DOI: 10.31757/jrtl.113

Alındı: Ağustos 09, 2020 ▪ Kabul: Aralık 09, 2020